

Könyv – kereskedelem, vagy amit akartok...

Kis János

Valami baj van a könyvkereskedelemmel. Sőt, a könyvkiadással is. Nem akkor, amikor ünnepi alkalomra a Könyvhét kapcsán a tömeg előzőnli a Bazilika mögötti teret, valamint a hagyományos színhelyet, a Vörösmarty teret. Hanem közben. A mindennapokban.

Az aluljárókat járva az ember háromféle könyvkereskedéssel találkozhat. A legkevesebb a klasszikus könyvesboltból van – vajon miért? –, mint például a Batthyány téren, a Deák téren vagy a Kálvin téren. Abból a klasszikus boltból, ahova az ember rendszeresen betér, ahol nem ügydarabnak, hanem vevőnek nézik. Ahol ismerik is azt az árut, amit keres, ajánlanak, ha úgy kívánja. Vagy csak hagyják nézelődni. Ilyenkor sírja viszza az ember a régi világot. Az átkost, ahol minden cenzúra ellenére megvoltak a törzsboltjai, -eladói. Sőt, itt hozzájutott ahhoz az értékhez is, ami véletlenül megjelent. Mert azért egy hónapra nem egy jó könyv jutott.

A másik a klasszikus szatócs. Tök mindegy, mit árusít, csak fogyjon. Könyvek, és színes borítóban makulatúrának nevezhető kulturális színvonalú és kivitelezésű valamit árul. Vedd meg, olvass belém, és dobj el! Sugallják ezek a valamik. Sikerkönyv vagyok, sikk olvasni! Tévéorozat vagyok! Ősmagyar vagyok, nem látod rajtam, a Turáni Turul repül feléd! A Vesztes-győztes hadsereg emléke vagyok! Kompenzálj velem gátlásaidat... S ahogy ezek az üzenetek az általa olvasó felé szállnak, megfogják. Fizet, és értékként megveszi, olvassa. S vannak olyanok, akik megveszik. Méterre. És felteszik a könyvespolcra. Ők... ők bizony nagyon műveltek. Susog a melegítő, időnként helyet cserél a két makkos cipő... Vagy mint beesik átlagalatti úgazdag az egyik lakberendezési áruházba, és közli: kéri azt a hét folyóméter könyvet a harmadik bemutatató boxból.

A harmadikról diszkréten senki sem beszél. Csak jelen van. Hol boltszerű odúban, hol kiskocsin, hol ponyván. Ide azok a könyvek kerülnek, amelyek valami miatt nem jutnak el a klasszikus

kereskedelem polcaira. Megjelentek, és ki sem kerültek valami miatt – ki tudja? – a bolti polcokra. Itt megkaphatóak fillérékért. Kétéves regény, klasszikus kiadvány jól megfér a nem divatos szakácskönyvvel, a lexikonok szórványköteteivel vagy a ponyvával. Esetleg álkiadó valódi kiadványával. Kár, hogy itt van. S jó is. Jobb a könyvnek, mintha a zúzdagépekben végeznék.

Nem ilyen könyvkereskedelmet akartam. Könyv lenne, kiadók is vannak. Csak valahogy ezek nem találkoznak az olvasókkal minden esetben. Itt segít – bár nem sokat – a két nagy budapesti könyvúrház, amit inkább megastore-nek nevezhetnénk: a szépreménnyel indult, és hamvába holt Griff ruhaház helyén, a Nyugati téren megnyílt Alexandra, és a kiháló Rákóczi úton lévő Fókusz. Utóbbit egyelőre az egyetemek közelsége élteti. S megmaradt a klasszikus könyvújra-élesztés néhány regényes múltú antikváriuma: a Bölcs Bagoly a Bajcsy-Zsilinszky út sarkán, a Központi a Múzeum körúton, a Custos a Margit körúton és egy-két szívet melengető zug a budai Várhoz felvezető csendes budai utcákban. Ezen a helyeken olyanok dolgoznak, akik ismerik és szeretik azt, amit csinálnak. S van még néhány új könyvet árusító bolt, a tengődés határán. Ki tudja, meddig bírják a helyiségbérletet, a magas közterheket, az adóellenőrök vegzálásait, s mikor húzzák le a rolót.

Az internetes könyvkereskedelem valahogy nem az igazi. Legalábbis itthon. Sokan vannak, akik próbálkoznak, eredmények is vannak. De... nincs igazi áttörés. S ennek hatására lassan, csendesen globalizálódunk. Az értelmiség – már akiknek van erre számítható pénzmagjuk, és nyelvet is beszélnek – éppen az internetes kereskedelem és az Európai Unió vámközössége miatt, már nem szorul rá a kinnal-keservvel fenntartott hazai idegen nyelvű könyvesboltok kínálatára. Ott neki az Amazon.co.uk, ahonnan szinte mindent elér. Mivel Angliából érkezik az áru, és kártyával fizet, mintha a szomszédból érkezne. Előtte az egész világ.

Hol van akkor a korábbi könyvkereskedelem fellendítője, a hazai könyvtárrendszer? Akik annak idején kötelezően megvették a legolvasatlanabb ideológia könyveket a rendszerváltás előtt. És most? Bizony a Holdban. Még jó, ha megvannak. Mert felszámolásuk most is tart. S jó, ha állományuk nem a papírmalomban végzi. Nincs pénz a fenntartásra. Annak a néhány olvasónak minnek?

Viszont sikerült a szerzői jogvédőknek – nem véletlenül hívja őket az értelmiség és az írók nagy része jogvesztőknek – hatalmas öngólokot rúgni. A könyvtári könyvek után bevezetendő szerzői jogdíjfizetési kötelezettség sem kedvez létüknek. Gondoljunk bele: egy könyv kiadása háromezer példány körül rentábilis, kezd hasznot hozni. De nagyon sok műfaj – éppen a könyvtári rendszer hiányában – kis országunkban ilyen mennyiségben eladhatatlan. Marad a pályázatokból szerzett pénzen kiadás – mint például a Nap Kiadó és társai – vagy a saját haszon elherdálása a kultúrmisszióra, nagy-nagy megalkuvások árán. Ilyen kiadványoknak a print on demand elektronikus rendszerekben lenne a helyük. Amikor rendelésre megfelelő nyomdagép akár egy példányt is kinyom. Jó minőségben. De ilyen rendszer, forgalmazó, kereskedő Magyarországon nincsen. Ahol próbálkoznak – az akadémiai kiadványoknál –, az nem az átlag művelt könyv olvasó terepe.

A könyvkereskedelmet minden húzza. A szerzői jogdíjtól az adóig, a megélhetési nehézségtől egészen addig, hogy egyes csoportok nem éppen a legtisztességesebb módszerekkel akarnak nagyobb profithoz jutni. Az embereknek

pedig nincsen elég pénzük, s a mindennapi életben megfáradva, lassan már igényük sem. Mi a megoldás? Nem lehet tudni. Egy lépést a kormány megtett, amikor a könyv áfája öt százalék lett. De maradt a művészeti járulék, az egyre rosszabb szerzői jogi rendszer, egyre agresszívabb jogvédőkkel, amelyeket a multinacionális cégek érdekei képviselnek. Természetesen mindig nemzetközi kötelezettségeinkre hivatkoznak. Mintha Magyarország nem szuverén állam lenne. S az is félő, hogy a maradék csekély áfa-kedvezmény is áldozatul esik a kormány adócsökkentésnek álcázott elvonás-növelési törekvéseinek.

A jelenlegi helyzetet látva: nincs megoldás. Csak az egyéni elhivatottságon múlik, hogy a valódi könyvkereskedelem, az értékeket termelő és közvetítő könyvkiadás, vagy az unikálisnak számító, történelmi forrásokat közreadó Arcanum elektronikus könyvkiadó meddig működik. Vagy talán azon sem, mert a nemtörődöm szabályozás előbb-utóbb ezt is megakadályozza. Mint most is azt, aki be akar ülni a Széchényi könyvtárba. Olvasójegy napi hatszáz forint. Nekik is élni kell valamiből. Az egyre kevesebb olvasó egyre kényelmesebb. De egyre többet kell kérni tőlük, a növekedő költségek miatt. Míg végül eléri a nulla olvasót. Utána majd olcsón mehetünk a bécsi könyvtárakba. Igaz, a magyar anyag nagy része – hála a Monarchiának – ott is megvan.

Nem is olyan régen olvastam egy grafitit: Nem szeretnék olyan országban élni, ahol a törvény is a Coca-Colát védi... Ez igaz a hazai könyvkiadásra és könyvkereskedelemre egyaránt. Ami egyelőre még van. Köszöni szépen, vegetál. De él.

Nyomtatott könyvekben is kutat a Google

Egy új szolgáltatás elindításával kereshetővé tette meglevő digitális archívumát a Google. Az egyre bővülő gyűjteményben többek közt neves brit és amerikai egyetemek könyvtárainak bedigitalizált anyagát böngészhetik a netezők.

A szolgáltatás használatával az internetezők a jól megszokott kulcsszavas kereséssel operálhatnak, ám ezúttal nem a webet, hanem a Google digitális könyvtárának anyagát fésülhetik át információk után. A print.google.com cím alatt hozzáférhető kereső találati listáján könyvcímek szerepelnek, s ezekre kattintva azok az oldalak bukkannak elő,

melyek a keresési kifejezést tartalmazzák. A szolgáltatás ezenkívül az adott könyvek online megvásárlási opcióját, valamint bizonyos esetekben könyvtári információkat is felkínál. Az új kereső a Google nemrégiben indított gigászi digitális archíválási programjára épül: a keresőóriás jelenleg a New York-i közkönyvtár, valamint ismert egyetemek (többek közt a Harvard, a Stanford és Oxford) könyvtári anyagát, valamint a projektbe jelentkező kiadók könyveit és folyóiratait konvertálja át digitális, kereshető adatbázissá.

[origo]